

Költöző baza?

Tőkés István, a kolozsvári teológia professzora olyan prédikátor volt, hogy mi tizenévesek is, középiskolás korunkban azt kerestük, kutattuk, vajon hol prédikál, melyik templomban, hol hallgathatjuk az ő világos és eligazító szavait?

Az időt csak az ember méri. Maguk az események Isten rendelései – tanultuk Tőle. S most mégis, ilyen méricskélésre készülök, ha már megemlítette a Csoóri Sándornak írt levelében az én családomat, s Újvári Ferenc kolozsvári ügyvéd nevét is, hisz áldott emlékű Édesapámnak közeli barátai voltak mindketten.

Nekünk, akik eljöttünk Erdélyből, s akik még jó három évtizede ott éltünk, iskolába majd egyetemre jártunk, soha nem múló feladványunk annak megfejtése, hogy mit is jelent számunkra az erdélyiségünk? Jelenti az erdélyi lelket, amely a magyarságunkat fejezte ki. De jelenti azt a létmódot is, amelyet pedig az erdélyi sorsunk szabott meg. Az a sors, amely fenyegetettséget hordozott, de ugyanakkor a külső és belső minőségért való küzdelmünket is. Mert ezt láttuk odahaza, ezt a baráti családoknál, ezt tanultuk a tanáraink többségétől, attól a közösségtől, amelyik a kolozsvári magyarságot jelentette.

Tőkés István levelében olvasom: az erdélyi magyarság *sorvadó test és gyökérteletlenül hervadó virág* és azt, hogy valójában mi magunk sem merjük bevallani, hogy okozói vagyunk a kialakult állapotnak.

Valamikor 35–36 esztendővel ezelőtt jutottam hozzá Babits Mihály 1939-ben írott esszéjéhez, amelynek címe: *A magyar jellemről*. Babits így fogalmaz: „A villámok az Isten térdein fekszenek. A cselekvés útja megnyílhat vagy elzárulhat. De a magyar számára hivatás lehet a nem cselekvés is. Ebben még rokonságot tartunk a bölcs és ősnugalmú kelettel. Számunkra hivatás lehet az *opponálás* és *passzív rezisztencia*, hogy elődeink kedves latin szavaival éljek. Opponálás az idegenség hatalmaskodása ellen, egy világ ellen, amely semmibe veszi az ősi, megszentelt jogokat, leborul a nyers erőszak előtt, s nem tűri az egyén szabadságát, a szemlélődés nyugalmát, az alkotás boldogságát. Múltnak öre lenni, s ellenállni a rohanó világ áramlatainak nem könnyű feladat, és semmi esetre sem tartozik a népszerű célok közé. Őseink veszedelmesnek és dicstelennek érezték a tespedést, s bizonynyal igazuk volt. Az ellenállás azonban nem tespedés, s van mozdulatlanság, amely biztosabb jele az erőnek, mint a mozgás... Az ellenállás maga a lét, s az inercia: súly és hatalom. Kis nemzetek számára hovatovább az egyetlen... Feladata tehát őrizni a múltat, a magáét is, magában a világét. Ez a múlt jelenti az eszményeket, amelyeket egy nagyon dinamikus újkor felszabadult cselekvésvágya talán már semmibe vesz: jelenti a jog állandóságát, az erkölcs szentségét, az igazság érvényességét.

gét, s egyúttal a magunk életét is. Népi mondásunk szerint, az a legény, aki megállja a helyét „soha nem volt igazabb, mint napjainkban. Oly időket élünk, amikor a mozdulatlan őrszem nagyobb hős, mint a rohamvezér.”

Akkor, a hetvenes évek elején jó volt ilyen szövegeket olvasni, mert nemcsak erőt adtak, hanem hittük is, hittem is, hogy ez rólunk szól. *A mi helytállásunkról.* Mert a nagyszüleink és a szüleink életében érvényes volt a parancs: múltnak őre lenni. Érvényes az erdélyi magyar létezésre. S egyszer csak azon vettük észre magunkat, hogy ahogyan kilépünk az otthonunkból, a szűkebb baráti körből – egész más világgal találjuk magunkat szembe. Már akkor is hibáztunk? Másképpen kellett volna védekezni, összefogni? Abban a légkörben, abban a világban örvendett egy-egy család, ha éppen túlélhette a túlélhetlent! Igaza van Tőkés Istvánnak, ami a *valóság* és az *igazság* megkülönböztetését illeti, de mi *akkor* ilyen finomságokra alkalmatlanok voltunk. Alkalmatlanok, mert ugyan figyeltünk az evangélium szavaira, de a valóság mégis az volt, hogy a magyar feliratok nemcsak az utcáról tűntek el, szépen fokozatosan, hanem az iskoláink folyosóiról is. Az is a megélt valóságunk része volt, hogy elemitől az érettségiig Románia történelmét románul tanultuk – a magyar tagozaton –, s önmagunkról, a magyarokról a tankönyveinkből csak annyit tudhattunk meg, hogy egy olyan nép gyermekei vagyunk, amelyeknek a történelme a rettenetes rémtettek sorozatából állt össze... Ragaszkodásunkat saját nemzeti létünkhöz úgy fogták fel még a román tanáraink is, mintha mi, magyarok ezzel az állampolgári kötelességeinket vennénk semmibe, valamiféle negatív hagyománynak, rossz hajlamnak hódolnánk. Olyasminek, amivel szemben a szocialista államnak és társadalomnak fel kell lépnie. Fel is lépett. Csak egy példa: 1985-ben, Sepsiszentgyörgyön Bíró Gábornak rendeztek egy fotókiállítását az erdélyi magyar népi építészetéről. A kiállítás megnyitóján igencsak meglepődhetett a közönség, amikor a magyar feliratok helyén szép kék szalagtapaszkok voltak, a feliratok eltűntek. Anyanyelven: nem! – ezt üzenték mindnyájunknak.

Rá kellett jönnünk, hogy a babitsi tétel: *az ellenállás maga a lét* – nem ránk vonatkozik. Ugyanis abban a légkörben, abban a kényszerhelyzetben, egy egész nemzetrésznek éppen a léte vált kérdésessé. És fel kellett tegyünk a kérdést magunknak, hogy *lehet-e hazátlanul élni?* Mert az ilyen haza, meddig haza? Akkor is az, amikor már csak a hegyek, a folyók, azaz már csak a táj ismerős? Akkor, amikor a temetőinket felszántják, s az őseinket kiforgatják a sírjaikból? Amikor a rokonok, a barátok elmenekülnek, hivatalosan vagy szökve, de mennek, mennek, teljes nemzedékek? És ez a menekülés 1918 óta tart. Az első öt évben kétszázezer magyar hagyta el Erdélyt, a következő húsz évben ugyanennyi, s az elmúlt tizenhét demokratikus esztendő alatt ugyancsak kétszázezerrel apadt a Tündérváros magyar közössége. Menekült, mert nem volt hajlandó letenni a hűségesküt, menekült, mert elvették mindenét, menekült, mert megvonták az állampolgárságát, menekült a börtön elől, a kényszermunka elől, a nincstelenség és a kisemmizettség elől. Aztán menekült, mert újra és újra bezárták az iskoláit. Menekült, mert a román óvodában – akkoriban lakótelepen magyar nem volt – egy hároméves, Vajk nevű kisfiú, azért kapott verést, olyan súlyosat, hogy orvosi látélet is készült

róla, mert nem tudta elmondani románul, hogy ki kell mennie a toalettre. Történt Kolozsváron a hetvenes évek elején. De aki maradt, az sem érezhette magát otthonosan. Mindennaposak voltak s talán maradtak is a Mihail Hinteá-féle történetek. Hinteá az egyik marosvásárhelyi vállalat igazgatója volt, aki magyar munkatársait egyszerűen „sátorosoknak” nevezte, s ugyanő bő mellénnyel hangoztatta, hogy: „Előbb felveszek tizenkilenc románt, aztán meggondolom, hogy felvegyek-e egy magyart, vagy előbb még vegyek fel újabb tizenkilenc románt, s aztán egy magyart?” Ő és valamennyi hasonló módon gondolkodó román intézményvezető megtehetette és megteheti ma is, hogy a numerus clausus szerint döntsön, és nem a tehetség vagy képesítés alapján a munkatársak kiválasztásakor, de ebben – igaza van Tőkés Istvánnak – a mi tehetetlenségünk is benne van.

A szórványmagyarság nyelvi és etnikai veszélyeztetettségben él. Sokan restellik már az anyanyelvüket is! És nem csak Dél-Erdélyben. Fejérd református falu – volt! – Kolozsvártól néhány kilométerre. Valaha virágzó három-négyszáz fős gyülekezetéből mára csak nyolc-tíz magyar maradt a településen. Nem nyolc-tíz család, hanem nyolc-tíz lélek. Értem Tőkés István professzor úr gondolatmenetét az *újértelmű erdélyi földről*, de mi lesz azokkal, akik, mint jeleztem, nem Dél-Erdélyben, hanem a hat északi vármegyében élnek – szórványban, a nemzettudat tekintetében öntudatlan állapotban? A református egyház, lassan hetven éve szorongva teszi fel a kérdést: van-e megoldás a szórványban élők megerősítésére. És ki is próbálták szinte mindent, még az áttelepítést is, mégsem értek el igazi eredményt, mert sohasem sikerült összehangolni a gazdasági programot a kulturálissal, az egyházi munkát a tudományos felmérésekkel, a legegésőbb nyelvi és iskolai kérdések *abogy lehet* megoldásáig.

Egy vegyes házasságban élő magyar fiatalasszony, Dobokán azt mondta nekem: „Tudja nagysága, mi itt olyanok vagyunk: fele apá, fele víz...”

S mindeközben Erdély fővárosában, Kolozsváron a nagy király ott ül érclován, s félezer év távolából nézi a viharzó jelent.

Valójában el kellene röstellnem magam amiatt a vallomás miatt, amelyik felszakkadt belőlem, miközben Tőkés István 91. életévében a reményről elmélkedik, és olyan *lelkileg-szellemileg megálmódott és földrajzilag körülhatárolt* „Tündérkertről”, ahol a magyarság *otthon érezhetné magát*.

Amit mindnyájunknak üzen: evangéliumi üzenet. ✠

A Hitel májusi számának szerzői

Ablonczy László (1945) Budapest
Alföldy Jenő (1939) Kecskemét
Balassa Zoltán (1949) Kassa
Balogh Júlia (1952) Üröm
Benkő Samu (1928) Kolozsvár
Borbándi Gyula (1919)
 Budapest–München
Csoóri Sándor (1930) Üröm

Deák Mór (1959) Kistarcsa
Diószegi Kata (1981) Budapest
Falusi Márton (1983) Budapest
Fenyves Marcell (1970) Budapest
Horváth Lajos (1953) Vajta
Korpa Tamás (1987) Szendrő
Oláh Zoltán (1959) Paks
Papp Endre (1967) Budapest

Szabó Gyula (1907–1972)
Szakolczay Lajos (1941)
 Budapest
Száraz Orsolya
Székelybidi Ágoston (1935)
 Hajdúböszörmény
Tornai József (1927) Budapest
Tőkés István (1916) Kolozsvár